

Nr 634.

Av herr **Hagård m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 144, med förslag till lag om moderskapshjälp m. m.*

Kravet på en enhetlig och organisatoriskt förenklad socialvård har i takt med de senare årens intensiva utbyggnad av redan befintliga samhällliga hjälp- och stödåtgärder samt tillkomsten av nya former för den sociala hjälpverksamheten städse vuxit i styrka. Från högerhåll har rationaliserings- och förenklingskravet, som i första hand syftar till att främja effektivitet och ändamålsenlighet inom socialvården, framförts på ett tidigt stadium. Redan under 1930-talet framlades sålunda förslag till en serie positiva och praktiska åtgärder för att hindra en icke önskvärd splittring av de samhälliga hjälp- och stödåtgärderna. Härefter har i olika sammanhang rationaliseringskravet ånyo upprepats.

Som ett resultat av dessa strävanden kan man betrakta den vid föregående års riksdag beslutade samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringen. Fortfarande finnes emellertid områden inom socialvården, inte minst på det kommunala området, där stödåtgärderna är starkt splittrade och där det ur effektivitetssynpunkt vore angeläget att få till stånd en rationellare ordning. Ett av dessa gäller de olika stödformerna vid havandeskap och barnsbörd. I propositionen nr 144 med förslag till lag om moderskapshjälp har departementschefen sökt åstadkomma en bättre ordning på detta område än vad som nu gäller utan att helt ha lyckats fullfölja samordningstanken.

För närvarande finnes icke mindre än fyra sidoordnade former för samhällets ekonomiska stöd vid havandeskap och barnsbörd, nämligen moderskapshjälp, moderskapspenning, förlossningsvård och mödrahjälp. Dessutom tillkommer den förebyggande hälsovården i form av undersökningar vid mödravårdscentraler samt eftervården vid barnavårdscentraler. Även folkvandvårdens verksamhet är i viss utsträckning inriktad på hjälp åt blivande mödrar. Denna uppdelning har lett till en onödig tungroddhet i administrativt hänseende, och samhällets totala kostnader för de olika formerna för stödverksamhet har kommit att uppgå till belopp som icke alltid står i rimlig proportion till hjälpverksamhetens omfattning.

Det kan i detta sammanhang erinras om att, då förslaget om en till den frivilliga sjukförsäkringen ansluten fullständig moderskapsförsäkring år 1946 första gången framlades, ett av huvudspörsmålen var frågan om sam-

ordning till ett och samma organ, sjukkassorna. Samtidigt föreslogs i huvudförslaget mödrahjälpens slopande.

Departementschefen förordar nu en sammanslagning av moderskaps-hjälpen och moderskapspenningen till en gemensam moderskapsförsäkring, inarbetad i den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen. Hjälpen skall utgå i form av ersättning för förlossningsutgifter och moderskapspenning. I samband härmed föreslås en icke oväsentlig uppjustering av ersättningsbeloppen.

Vad beträffar mödrahjälpen har emellertid denna bibehållits i sin nuvarande utformning, ehuru departementschefen i detta sammanhang uttalar att denna, om en särskild behovsprövad hjälpform vid barnsbörd framdeles över huvud taget visar sig erforderlig, till sin utformning kan komma att röna väsentlig inverkan av en blivande socialhjälp. Detta gäller framför allt mödrahjälpens innehåll men också bl. a. dess administration. Frågan om socialhjälp kommer enligt departementschefens upplysning snarast att upptagas till prövning på grundval av det förslag, som sedan en tid tillbaka varit aktuellt inom departementet.

Vägande skäl synes dock enligt vår uppfattning tala för att mödrahjälpen redan nu slopas och i stället inarbetas i den föreslagna moderskapsförsäkringen. Avsevärda besparingar, i synnerhet i vad avser kommunernas administrationskostnader, skulle därigenom åstadkommas, på samma gång som en för den enskilda människan ofta besvärande behovsprövad hjälpform skulle kunna ersättas med den inom moderskapsförsäkringen generellt utgående grundpenningen. Denna grundpenning skulle därvid kunna utgå med ett något högre belopp än enligt departementschefens förslag. Ökningen av grundpenningen får emellertid bli beroende av de kostnader som departementschefen i annat sammanhang räknat med för mödrahjälpen. I proposition nr 167 har sålunda för mödrahjälpen begärts 5,5 milj. kronor, vilket belopp jämte statens kostnader för administrationen av mödrahjälpsnämnderna bör kunna lämna utrymme för en höjning av moderskapsförsäkringens grundpenning med cirka 80 kronor. I remissyttrandena har från vissa håll uttalats farhågor rörande möjligheterna att begränsa kostnaderna till nämnda belopp. Vi delar denna uppfattning. Härvid har emellertid icke tagits hänsyn till de besparingar för kommunernas del som följer av ett borttagande av mödrahjälpen. Kommunernas sammanlagda administrationskostnader i detta avseende kan tyvärr icke angivas på grund av att tillgängligt statistiskt material icke medger en exakt beräkning. Kostnaderna är dock betydande. I allmänhet måste kommunerna avdela särskild personal för ifrågavarande uppgift.

Vad beträffar den närmare utformningen av moderskapsförsäkringen framfördes inom socialförsäkringsutredningen delade meningar om huruvida man för rätten till tilläggspenning borde uppställa det särskilda villkoret, att kvinnan skulle återuppta sitt förvärvsarbete efter nedkomsten.

Majoriteten inom utredningen, till vilken departementschefen anslutit sig, hade ansett, att något dylikt villkor inte borde uppställas, samt framhållit att man med ett sådant villkor i vart fall inte kunde uppnå annat än ett tillfälligt återupptagande av förvärvsarbetet.

Tilläggspenningen innebär en direkt compensation av det inkomstbortfall som följer av att modern av medicinska och andra skäl vid barnsörden måste avhålla sig från arbete. Den underförstådda förutsättningen för utfående av ersättningen är dock att mödrarna efter barnsörden relativt snart återgår till förvärvsarbete. Med hänsyn härtill är det angeläget att garantier skapas för att mödrarna verkligen står till arbetsmarknadens förfogande inom någorlunda rimlig tid efter förlossningen. Vi vill därför, i likhet med en reservant i socialförsäkringsutredningen, förorda ett system enligt vilket förvärvsarbetande kvinnor obligatoriskt försäkras för tilläggspenning, men att sådan icke utgår förrän det visat sig, att de inom 12 månader efter förlossningen under åtminstone tre månader stått till arbetsmarknadens förfogande antingen genom att ha utfört förvärvsarbete minst motsvarande halvtidstjänstgöring eller åtnjutit daghjälp från arbetslöshetskassa eller arbetslöshetsunderstöd. Uppfylles detta krav bör de förvärvsarbetande kvinnorna kunna utfå tilläggspenning i enlighet med propositionens förslag. Lämpligen synes denna regel kunna utformas på så sätt, att de bör kunna få ut en tredjedel av tilläggspenningen för varje tidsperiod om 30 dagar, som de visat sig ha utfört förvärvsarbete i den omfattning som nyss angivits. Utbetalningen kan sålunda ske redan innan de 12 månaderna förflutit och med början så snart den första arbetade 30-dagarsperioden gått till ända. För att undvika bevissvårigheter torde det visa sig lämpligt att som förvärvsarbete endast medräkna sådant arbete, som utförts i egenkap av arbetstagare.

Det kan med en dylik ordning för utfående av tilläggspenning även förväntas att kostnaderna för moderskapsförsäkringen kan komma att något nedbringas. Ytterligare skulle den inkonsekvens, som ligger i att endast de obligatoriskt tilläggsjukpenningförsäkrade förvärvsarbetande kvinnorna och icke de arbetande husmödrarna enligt propositionen har möjlighet att utfå tilläggspenning vid havandeskap och barnsörd, kunna något mildras genom att på föreslaget sätt göra utfäendet av tilläggspenningen beroende av en återgång till förvärvslivet.

Vad beträffar möjligheterna att genom en frivillig försäkring för moderskapspenning bereda de i hemmet arbetande kvinnorna bättre ersättning vid havandeskap och barnsörd behandlades denna fråga av socialförsäkringsutredningen, som emellertid icke fann en dylik frivillig försäkring möjlig att genomföra. Utredningen ansåg nämligen att avgifterna för en dylik försäkring skulle bli så väsentligt förhöjda att de skulle verka avskräckande för dem att teckna försäkringen. Skillnaden mellan de förvärvsarbetandes ersättning i förevarande fall och de hemmavarande kvinnornas är

emellertid så stor att det finns all anledning att på något sätt söka bemästra det rent tekniska hindret för en komplettering av den frivilliga sjukpenningförsäkringen för husmödrarna enligt lagen om allmän sjukförsäkring med ett motsvarande skydd vid barnsbörd. Det bör i detta sammanhang anmärkas, att de hemmavarande kvinnornas, i synnerhet jordbrukarhustrurnas, arbetsinsats är väl i paritet med de förvärvsarbetandes med den skillnaden att direkt lön icke utgår i det förra fallet. Vi vill därför förorda att den av socialförsäkringsutredningen verkställda prövningen av en eventuell frivillig försäkring för de hemmavarande kvinnorna blir föremål för förnyade överväganden sedan man någon tid provat de nya stödformerna.

Härvid bör även spørsmålet om icke den inom sjukförsäkringen utgående frivilliga tilläggsjukpenningförsäkringen, avsedd för förvärvsarbetare utan tjänsteställning, kan kompletteras med ett försäkringsskydd vid barnsbörd. Någon skillnad i behoven av ekonomiskt stöd vid barnsbörd för den förvärvsarbetande tjänsteställda kvinnan och den kvinna som försörjer sig såsom egen företagare föreligger icke.

På grund av vad ovan anförts hemställas,

att, därest de vid årets riksdag väckta likalydande motionerna I: 384 av herr Ewerlöf m.fl. och II: 490 av herr Hjalmarsson m.fl. icke skulle vinna riksdagens bifall, riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 144, i enlighet med de riktlinjer som angivits i denna motion, måtte besluta

A) ersätta den nuvarande mödrahjälpen med en förhöjning av den grundpenning, som är avsedd att utgå enligt Kungl. Maj:ts förslag till lag om moderskapshjälp, med åttio kronor, varigenom grundpenningen skulle sammanlagt utgå med trehundrafemtio kronor,

B) föreskriva det villkoret att tilläggspenning icke skall utgå förrän det visat sig att i övrigt tilläggspenningberättigad kvinna inom tolv månader efter förlösningen under åtminstone tre månader stått till arbetsmarknadens förfogande,

C) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förnyad utredning angående möjligheterna för en komplettering av lagen om moderskapsförsäkring med en tilläggspenning även för i hemmet arbetande kvinnor,

D) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig lagtext.

Stockholm den 27 mars 1954.

Alarik Hagård.

Märta Boman.

Eva Karlsson.